

USPOSABLJANJE UČITELJEV ZA PRIDOBITEV E-KOMPETENČNOSTI

Pripravila Vanda Rebolj

januar 2007

KAZALO

UVOD	3
Obrazložitev nekaterih uporabljenih pojmov	3
KOMPETENCE UČITELJEV	4
E-KOMPETENCE	4
Učiteljevo znanje kot podlaga za e-kompetenčnost	4
Zmožnosti in spretnosti e-kompetenčnega učitelja	5
Učiteljeva osebnost, pomembna za uresničevanje kompetenc.....	5
E-kompetenčni učitelj v e-kompetenčni šoli	5
Premiki v didaktiki z vstopom tehnologije v kurikulum.....	6
KONKRETIZACJA UČITEJEVIH E-KOMPETENC.....	7
Zmožnost in spretnost uporabe programske in strojne opreme, interneta ter učne platforme.....	7
Sodelovanje z vodstvom šole pri vlaganjih v tehnologijo	7
Zmožnost adaptiranja in implementacije e-vsebin v klasični kurikulum.....	7
Vodenje učnega procesa:	7
Učencem dati možnost individualizacije učenja glede na zahtevnost in interes, uporabe lastnega učnega stila in personalizacije.....	7
Obvladati tehnike motiviranja in vzpostavljanja pozitivne učne klime v virtualnem učnem okolju	7
Samostojnost in suverenost pri uporabi tehnologije, pripravljenost za posodabljanje znanja.....	7
Zmožnost aktivno sodelovati v strokovnem timu za e-izobraževanje in pri graditvi e-kompetenčne šole	7
Komunikativnost, timskost dela in strokovnega odločanja, zavzetost za vsakega posameznega učenca	7
Podpora e-izobraževanju	7
Tehnologija	8
Tutorstvo in mentorstvo	8
USPOSABLJANJE UČITELJEV ZA E-KOMPETENČNOST	8
Optimalno obdobje kariere za vključitev učitelja v izobraževanje za pridobitev e-kompetenčnosti	8
Model usposabljanja	8
Preverjanje in priznavanje znanja	9
Učne oblike za usposabljanje učiteljev	9
Učna vsebina in učne oblike.....	10
DOPOLNJEVANJE E-KOMPETENČNOSTI MED UČITELJEVO KARIERO	11

UVOD

Medtem, ko nam potreba po sistematičnem usposabljanju mladih za e-izobraževanje trka na okna in vrata šol, pa so naši učitelji za zdaj prepuščeni lastni volji in pripravljenosti, da se za to sami usposobijo ali pa tudi ne in - ostajajo na tradicionalni učni poti.

Šolski sistem učitelju za usposabljanje tudi malo nudi: občasne seminarje, za katere se odločajo sami ali jih napotijo ravnatelji.

Vendar pa uposabljanje učiteljev ni samo stvar učinkovite izvedbe kurikulumu in usposabljanja učencev kot bodočih aktivnih zaposlenih. Kompetenčni učitelji so tudi nosilci in pospeševalci napredka v šolah. Zato je vlaganje v učitelja vlaganje v šolo, vlaganje v kompetenčnost šole pa vlaganje v uspešno ekonomijo. Ta stavek podpira utilitaristični koncept šole. Tak koncept vstopa tudi v našo šolo, ne glede na ideološke in druge pomisleke in pretežno izhaja iz potrebe, da se materialni vložki v izobraževanje v njem oplemenitijo in izrazijo v uspešnem opravljanju delovnih nalog bodočih zaposlenih.

Obrazložitev nekaterih uporabljenih pojmov

Na področju e-izobraževanja še nimamo enotne terminologije, zato bomo nekatere ojme opisali, da bo gradivo bolj razumljivo.

1. Obravnavali bomo učitelje v učnem procesu **od 1. razreda devetletke do zadnjega letnika višje šole** - to je del šolskega sistema, ki ga pokriva Ministrstvo za šolstvo in šport in učitelje v **izobraževanju odraslih**. Zajeli bomo tudi učitelje v izven šolskih programih na teh razvojnih stopnjah učencev.

2. Izobraževanje učiteljev za pridobitev e-kompetenc sodi pod **dopolnilno izobraževanje** (continuing education), ki nadgrajuje učiteljevo usposobljenost za samostojno opravljanje dela.

3. Za učni proces v smislu e-kompetenc bomo uporabljali izraz **izobraževanje**. Gre namreč za ciljno naravnano, strukturirano in namenski (po dr. Ani Kranjc) proces, ki je tudi organiziran (dr. Nikola Pastnovič).

4. **Učenje** bomo imenovali tehniko ali dejavnost na majhnem segmentu izobraževanja. Lahko pa je to daljši proces, ki pa ni organiziran.

5. Izobraževanje, ki poteka institucionalno, bomo imenovali je **šolanje** (dr. Kramar).

6. Če izobraževanje s pomočjo interneta, ga bomo imenovali **izobraževanje na spletu**. Iz enakih razlogov bomo učenje s pomočjo interneta, imenovali **učenje na spletu**.

7. **E-vsebine** bomo imenovali tiste, ki jih bodo učenci spoznavali pretežno s pomočjo e-gradiv, ne glede na to, koliko in v kateri vlogi je bil pri tem prisoten učitelj.

8. **E-kompetenčni učitelj** je nosilec e-kompetenc in njihov izvrševalec

KOMPETENCE UČITELJEV

Kompetence so, če sledimo opredelitvam teoretikov **na znanju temelječe in ponotranjene zmožnosti proizvodjanja učinkov na podlagi omejene količine kognitivno epistemoloških sredstev.**

Poznamo tudi ožjo opredelitev kompetenc:

Kompetence so zmožnosti realizacije operativnih nalog in zmožnosti prilagajanja trenutnim razmeram na partikularnem polju.

Ko gre za vlogo učitelja, se bomo opredelili za prvo opredelitev, saj druga ne pokrije celotnega spektra učiteljevih nalog.

Kompetence učitelja so nujno vezane na kakovost šole in na odličnost učitelja, ko gre za uresničevanjem učnih ciljev, za etičnost ter za zdrav razvoj učečih v stimulativnem učnem okolju.

E-KOMPETENCE

E-kompetence nasploh so opredeljene kot

- poznavanje informacijske tehnologije in delo z njo,
- uporaba tehnologije kot pomoč in podpora v vsakdanjem življenju,
- sposobnost uporabe te tehnologije pri delu in učenju.

Raziskave kažejo, da mora učitelj za uresničevanje katerih koli kompetenc izpolnjevati naslednje pogoje:

- imeti mora ustrezno znanje,
- pridobiti mora zmožnosti in spretnosti, da to znanje uporablja,
- osebnostno mora biti ustrezno opremljen, da lahko deluje kot kompetenčna oseba, pri tem pa so posebej pomembni: motiviranost, inovativnost in ustvarjalnost ter težnja h kakovosti in odličnosti in pripravljenost na timsko delo.

Učiteljevo znanje kot podlaga za e-kompetenčnost

Predvidevamo, da naši učitelji že imajo znanja, ki jih potrebujejo za izvajanje klasičnega izobraževanja, za e-izobraževanje pa ga morajo dopolniti.

Dve kvantitativni in kvalitativni raziskavi, ki sta ju ločeno opravila Dusick (leta 2000) in Goldsworthy (leta 2001) kažeta, da morajo imeti učitelji določeno znanje iz tehnologije, če želimo, da bodo to tehnologijo vnašali v kurikulum.

Razen tehnologije pa so potrebna tudi poglobljena splošna pedagoška znanja iz znanja iz didaktike izobraževanja na spletu.

Pomembna so tudi znanja iz splošne in razvojne psihologije, ki omogočajo prepoznavanje individualnih značilnosti učenca in prilagajenje e-gradiva in dela tem osebnostnim značilnostim.

Zmožnosti in spretnosti e-kompetenčnega učitelja

Kompetentni učitelj mora svoje znanje udejaniti v praksi. Kompetence (kot znanje) poseduje in jih uresničuje. Spretnosti se izrazijo v situacijah pri njegovem delu, to je pri delu z učenci.

Samostojno in neodvisno morajo učitelji uporabljati potrebno programsko in strojno računalniško opremo in tudi svetovati učencem. Tehnologijo sestavlja strojna oprema: računalniki, skenerji, digitalne kamere in video konferenčna oprema. Razen strojne pa tudi programska oprema za urejanje besedil in preglednice, za prezentacije in aplikacije vezane na predmet. Seveda mora poznati internet, smiselno uporabljati oblike komuniciranja, delovati v virtualnem okolju ter poznati področje informacijske varnosti in zaščite.

Kljub temu, da morajo biti e-kompetenčni učitelji usposobljeni za samostojno delo, pa potrebujejo podporo (support) tako med pripravo e-gradiv, kot med učnim procesom (Shasek, 2000). Pri e-izobraževanju se vedno pojavljajo zahtevnejši problemi, za rešitev katerih je potrebno poglobljeno znanje iz računalništva.

Napačno bi bilo sklepanje, da tehnologija sama po sebi prinaša uspeh. Tehnologijo morajo biti učitelji sposobni integrirati in implementirati v kurikulum in to kot podporo. To pomeni, da pričakujemo večji učinek kot brez pri učenju brez te tehnologije. Učitelj mora biti sposoben presoditi vlogo in možnosti tehnologije v kurikulumu.

Učitelj mora biti tudi sposoben konvertirati klasično učno gradivo v spletno. Bolj izkušeni učitelji ne konvertirajo več klasičnih gradiv, ampak jih spletno zasnujejo, kar je naslednja razvojna stopnja v nastajanju gradiv za izobraževanje na spletu.

Med splošnimi zmožnostmi e-kompetenčnega učitelja je potrebno omeniti še reševanje problemov in usposobljenost ter pripravljenost za timsko delo, kar današnji učitelj potrebuje tudi pri klasičnem izobraževanju.

Učiteljeva osebnost, pomembna za uresničevanje kompetenc

Po Kohontovi gre pri kompetencah za zmožnost uporabe specifičnega znanja v kombinaciji s strukturo osebnosti, kamor po njenem mnenju sodijo predvsem vrednote, motivacija in samopodoba učitelja. Navedeno pa ni vsakomur dano, lahko pa učitelja obogatimo s pomočjo izobraževanja. Tudi pri načrtovanju izobraževanja za e-kompetenčnost tega ne smemo zanemariti.

Razen značilnosti, ki so vezane na znanje in spretnosti, pa pričakujemo, da bo učitelj na polju svojih kompetenc ustvarjal in inovativen.

E-kompetenčni učitelj v e-kompetenčni šoli

E-kompetenčni učitelj razvojno pozitivno deluje tudi na e-kompetenčnost okolja, na katerega deluje, kar pomeni, da v tem smislu prispeva k graditvi svoje šole.

Med ključne kompetence dobre šole uvrščajo adaptivnost (prilagodljivost), originalnost (izvirnost rešitev), organizacijsko zavedanje in implementacijo. Pogoj za to je nenehno posodabljanje opreme in metod dela, jasen in ciljno naravnani kurikulum, ugled izobraževanja na šoli, povezovanje šole z okoljem.

Kompetenčni učitelj s svojim vedenjem in pristopom pospešuje ta razvoj.

Premiki v didaktiki z vstopom tehnologije v kurikulum

Teoretiki se v oceni, kaj didaktično novega v učni proces prinaša tehnologija, nekoliko razlikujejo, vendar pa imajo njihova stališča skupni imenovalec.

Poglejmo si dve: strokovno stališče dr. Barice Marentič Požarnik in stališče Karla Heinricha Fleshiga.

Požarnikova poudarja, da pri e-izobraževanju bolj kot pri klasičnem stopa v ospredje naslednje:

- Pomembnejši postaja proces učenja.
- Učenje ni le spoznavni, ampak tudi emocionalni proces.
- Učenje ni samo sprejemanje tujega znanja, ampak tudi socialno interaktivni proces.
- Učenec ni samo sprejemnik znanja, ampak tudi preverja domneve in postavlja vizije.
- Napake je treba priznati kot normalno sestavina učnega procesa in ne kot patološki pojav.
- Ko znanje preverjamo, ni pomembna le količina, ampak še posebej globina in njegova uporabnost.

Kari Heinrich Fleshig pa poudarja razliko med tradicionalnim in »novim« v didaktiki, kar je za učitelja v klasičnem izobraževanju lahko izbira, v e-izobraževanju pa je nujnost:

- Učenec se ne uči vodeno, ampak predvsem samostojno.
- Ni pomemben kraj učenja: Učenec se ne uči samo v šoli, ampak tudi izven šolsko.
- Učenje ni samo spoznavni, ampak tudi socialni in čustveni proces.
- Učenje ni samo proces, namenjen začetku življenja, ampak je vseživljenjski.
- Učenje ni namenjeno prilagajanju obstoječemu, ampak usposabljanju za predvidevanje in za reševanje nepredvidenih problemov.
- Učenje ni individualni proces, ampak družbeni, oziroma sodelovalni, kar pomeni, da se učimo med drugimi in z drugimi in le izjemoma sami.

Ko bomo konkretizirali vsebine o izobraževanju učiteljev za pridobitev e-kompetenčnosti, bomo morali upoštevati tudi ta temeljna znanja. Ta didaktična načela kot pozitivni premik prodirajo tudi v klasični pouk, za e-izobraževanje pa so nujna.

KONKRETIZACJA UČITEJEVIH E-KOMPETENC

Kot smo že navedli, so sestavine kompetenc teoretična in strokovno teoretična znanja (ZNANJA), zmožnost uporabe znanja (ZMOŽNOSTI IN SPRETNOSTI) in lastnosti, vezane na osebnost (OSEBNOSTNE KARAKTERISTIKE).

Po vsebini pa e-kompetenčni učitelj potrebuje znanca iz INFORMACIJSKE TEHNOLOGIJE, DIDAKTIČNA ZNANJA in PSIHOLOŠKA ZNANJA O UČENCU.

	INFORMACIJSKA TEHNOLOGIJA	PEDAGOGIKA IN DIDAKTIKA	PSIHOSOCIALNO PODROČJE IN ORIENTACIJA UČENCU
ZNANJE	Poznavanje programske in strojne opreme, organiziranja in prenosa informacij, interneta, učnih platform, virtualnega učnega okolja, varovanja podatkov ter ekonomike e-izobraževanja kot smotrne rabe e-tehnologije.	specialna didaktika s področja izobraževanja na spletu problemsko naravnani pouk učitelj kot koordinator učnega procesa učenje kot interaktivni proces	Poglavja iz razvojne psihologije, individualne učne značilnosti in učni stili, motiviranje za učenje, vzpostavljanju učne klime in socialnih stikov v virtualnem okolju.
ZMOŽNOSTI IN SPRETNOSTI	Zmožnost in spretnost uporabe programske in strojne opreme, interneta ter učne platforme. Posebnosti v zvezi z izdelavo e-gradiv (npr. scenariji za filme in animacije) Pomoč učencu pri uporabi tehnologije. Sodelovanje z osebjem, ki opravlja pomoč in podporo (help in support). Sodelovanje z vodstvom šole pri vlaganjih v tehnologijo. Pedagoško in organizacijsko postaviti virtualno učno okolje	Zmožnost adaptiranja in implementacije e-vsebin v klasični kurikulum Vodenje učnega procesa: Obvladati različne vloge strokovnih delavcev v procesu e-izobraževanja (klasični učitelj, mentor, tutor) Izdelava e-gradiv in členitev vsebine, vzpostavitev interaktivnosti in zmožnost stalnega posodabljanja vsebine Zmožnost motiviranja, organiziranja in vodenja skupinskega dela učencev, nudenja učne pomoči	Učencem dati možnost individualizacije učenja glede na zahtevnost in interes, uporabe lastnega učnega stila in personalizacije. Omogočiti personalizacijo učnega okolja. Individualizirati učno pomoč Obvladati tehnike motiviranja in vzpostavljanja pozitivne učne klime v virtualnem učnem okolju
OSEBNOSTNE KARAKTERISTIKE UČITELJA	Samostojnost in suverenost pri uporabi tehnologije, pripravljenost za posodabljanje znanja	Zmožnost aktivno sodelovati v strokovnem timu za e-izobraževanje in pri graditvi e-kompetenčne šole Zavzetost za uspeh. Ustvarjalnost, inovativnost	Komunikativnost, timskost dela in strokovnega odločanja, zavzetost za vsakega posameznega učenca

Podpora e-izobraževanju

Tehnologija

Tutorstvo in mentorstvo

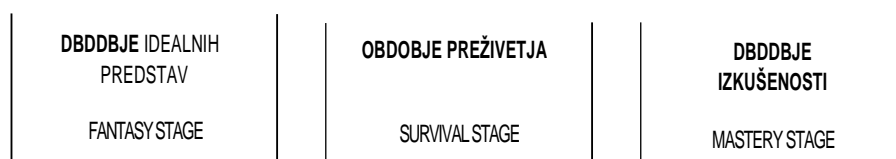
več vlog igrati

USPOSABLJANJE UČITELJEV ZA E-KOMPETENČNOST

Optimalno obdobje kariere za vključitev učitelja v izobraževanje za pridobitev e-kompetenčnosti

Bodoče generacije učiteljev bodo e-kompetenčnost že pridobile med študijem, a to gradivo je namenjeno učiteljem, ki že opravljajo pedagoško delo, a tega njihov študij ni vseboval..

Proces razvoja učitelja po dr. Majdi Cenčič razmejimo lahko v naslednje faze:

I

DBDDBJE PONOVNE
DOVZETNOSTI ZA
VPLIVANJE

IMPACT STAGE

Poraja se občutek
iztrošenosti,
rutina je
obremenjujoča,
pojavi se želja po
novem (med 5. in
7. letom
poučevanja).

Optimalno obdobje je tedaj, ko učitelj že ima določene pedagoške izkušnje in si želi novega znanja. Vendar pa to za vključitev ne bi smel biti pogoj. Pričakujemo lahko, da bodo tudi mlajši in starejši uspešno uporabili znanja s področja e-izobraževanja, vendar pa je ta podatek lahko orientacija ravnatelju, kdaj naj učitelja napoti na izobraževanje.

Model usposabljanja

Model usposabljanja bo zastavljen tako, da bo učitelj med lastnim izobraževanjem postavljen v situacije, v kakršnih bo njegov učenec med e-izobraževanjem: Izobraževal se bo s pomočjo e-gradiva na spletu, komuniciral bo s kolegi in diskutiral o učni vsebini. V timu bo pripravil seminarsko nalogo. Predstavljal bo svoje znanje na klasičen način in preko spleta. Opazoval bo napredek drugih in ocenjeval svoje in njihovo delo.

Model usposabljanja bo odvisen tudi od razpoložljivih sredstev. Razmerje med stroški in učinkom izobraževanja bo treba optimizirati.

Preverjanje in priznavanje znanja

Predvidevamo, da bodo med učitelji precejšnje razlike v znanju. Varčevali bomo s časom energijo in denarjem, zato bodo imeli učitelji možnost, da znanje na posameznem področju dokažejo s preizkusom, ki bo v ta namen posebej pripravljen .

Učne oblike za usposabljanje učiteljev

Učne oblike bodo

1. Seminar
2. Izdelava izdelka (seminarske naloge) pod mentorstvom
3. Aktivno sodelovanje na moderiranem forumu
4. Predstavitve evalvacije v prakse
5. Okrogle mize

Učna vsebina in učne oblike

	1. del PRIDOBIVANJE ZNANJA	2. del PRIDOBIVANJE VEŠČIN IN ZMOŽNOSTI	3. del PRIDOBIVANJE ZNANJA	4. del PRIDOBIVANJE VEŠČIN IN ZMOŽNOSTI	5. del PROMOCIJA
Možnost preizkusa že osvojenega znanja	Seminar o učni tehnologiji Trajanje 16 ur Kontaktni				
		Uporaba učne platforme za vajo, spoznavanje virtualnega učnega okolja - spletno mentorstvo			
		Razprava na forumu moderiranem forumu z obveznim aktivnim sodelovanjem			
		Seminarska naloga vezana na Idel v skupini 2 - 5 učiteljev obvezna praktična naravnost			
			Seminar o didaktiki učenja na spletu in pripravi e-gradiv in značilnostih učencev trajanje 16 ur kontakti		
				Razprava na moderiranem forumu	
				priprava e-gradiva za učno sekvenco svojega predmeta oz. za svojo prakso na dani platformi	predstavitve v skupinah okrogla miza
					slovesna podelitev spričeval o e-kompetenčnosti